

לקחי לוחמה נגד גרילה

י' דרורי



ישראלי העושה בארה"ב לצורכי לימודים מביע, ברשימה דלהלן, את דעותיו ורשמיו על אופי הלוחמה נגד גרילה. דעותיו מתבססות בעיקר על לקחי האמריקנים בויאט-נאם, ובמקצתם גם על אלו של הצרפתים בהודו-סין ובאלג'יריה.

אף שהלקחים מתבססים על המלחמה בויאט-נאם, לא פג תוקפם גם ביחס לזירות אחרות. אך כל נשכח את ההבדלים הקיימים בין מקום למקום ובעיקר — במהות היריב.

לוחמת הגרילה, ככל לוחמה, שואפת להגשים מטרה באמצעים אלימים; וכדי למנוע זאת, יש צורך בהדברתה. רעיון זה, של הדברת הגרילה, אינו ערב, לעתים, לאוזני הציבור, ומשום כך נמנעים מדינאים, ואף אנשי-צבא, מלדון בו בפומבי או לעסוק בו באורח מדעי יסודי.

מאז מלחמת-העולם השנייה אימצו לעצמן תנועות-שחרור רבות (רובן קומוניסטיות, אך גם אחרות) את רעיון הגרילה כדרך למהפכה ולהשתלטות בכוח על השלטון; ומספר ההצלחות בתחום זה, מסין ועד

שה שלבים אסטרטגיים המאפיינים, לדעתו, את מלחמת-הגרילה הקלאסית¹:

אסטרטגיה הגנתית — שלב הפעילות הראשונית של הגרילה. מרבית הפעולות בשלב זה הן בגדר התגוננות, ועיקר המאמץ מוקדש להתארגנות.

אסטרטגיה המתנתית — בשלב זה מטרידים כוחות הגרילה את האויב ומתישים את כוחו, ובינתיים אוגרים כוח וממתנים למועד המתאים למעבר לשלב השלישי.

אסטרטגיה התקפתית — כוחות הגרילה פותחים בשלב זה רק כאשר בוטחים הם לחלוטין ביכולתם לחסל את האויב. שלב זה נעשה, בדרך כלל, עלידי יחידות-גרילה גדולות, וכנגד מטרות גדולות.



אם נניח לרגע את תכניתו של מאו, ונתבונן במשחק-המלכים העתיק, השחמט, ניווכח לדעת, כי עד עתה לא נמצאה תכנית אסטרטגית אשר תבטיח ניצחון לאחד הצדדים היריבים בו. ישנן אמנם תכניות-פעולה מסויימות לשחמט, אך הללו מיועדות לשלבי הפתיחה או שלבי הסיום, ואין זה קשה ללמדן. הבעיה האמיתית הניצבת בפני השחקן היא, כיצד לפעול בשלב הארוך שבין הפתיחה לסיום, וכיצד לנקוט בטקטיקה שתוליכנו לניצחון. בהשוותנו דוגמה זאת לתכניותיו של מאו, נמצא ביניהן הקבלה ברורה. עולה מכאן, כי השלב הקריטי הן לגבי הגרילה והן לגבי מדביריה הוא השלב האמצעי, הכולל תנועות רבות, ולא דווקא תכניות כלליות. בשלב זה נרשם הניצחון בשדה, עלידי מפקדי המחלקות ומפקדי הפלוגות, ולא עלידי המפקדים בדרגים הבכירים. על מטה הכוחות הלוחמים בגרילה לקבוע את המדיניות הכללית לפעולה, אך את הביצוע בשדה יש להניח למפקדים קרביים מעוררים, בעלי כושר דמיון ותושיה.

¹ חלוקה זו לשלבים אופיינית לרבים ממנהיגי הגרילה בעקבות מאו. כך, למשל, גיאפ הוואיט-נאמי בספרו „מלחמת-העם — צבא-העם“ („מערכות“, תשכ״ט) וכן בכחבי פת״ח המתימר לנהל לוחמת גרילה: ראה אלוף (מיל׳) י. הרכבי „פת״ח באסטרטגיה הערבית“ („מערכות“, תשכ״ט) עמ׳ 45.

קובה, אינו קטן. מציאת הפתרון לחיסולה של פעילות גרילה היא חלק מעצם קיומם של משטרי מדינות רבות. אך התעלמותו של הציבור במדינות אלה מבעיה חמורה זו, ויציאת אוירה עויינת סביב אלה שתפקידם לטפל בדיכוי הגרילה, עלתה בקרב בנות יקרים. הסברה מתאימה בתחום זה, הן בצירבור והן בין החיילים הפועלים כנגד גרילה, יש בה כדי להביא סעד מוראלי. כך או כך, יש להודות, כי פעילות הכוחות נגד-גרילה, לעומת פעילות ירי-ביהם, לא זכתה עד כה להצלחות רבות. להלן ננסה להסיק לקחים אחדים מפעולות נגד-גרילה שנערכו עלידי צבא ארה״ב בויאט-נאם, ולהציע דרכים לשיפורים בהן.

יוזמה

נכון כי פעילות נגד גרילה היא, ביסודה, תגובה לפעולות יוזמות של הגרילה; אך מרגע פתיחת פעולות-האיבה אין להניח את היוזמה הבלעדית לגרילה, ולהסתפק בתגובה על פעולותיה — אלא אם כן נעשה הדבר בהכרה, במסגרת פעולה טקטית כלשהי, למטרה מסויימת. טעותם של המנסים להדביר את הגרילה בתחום זה, יכול שתהא משני סוגים:

א. הימנעות מוחלטת מכל יוזמה, ונקיטה בפעילות הגנתית בלבד.

ב. יוזמה מוגזמת, שאחריתה פעולות נמהרות וחסרות-תועלת.

הפעילות נגד גרילה, ככל פעולה מלחמתית, מורכבת משורת מבצעי התקפה והגנה, התלויים במצב הכוחות, בסביבה, וכיוצא באלה. לפיכך חייב משטר המפעיל כוחות נגד גרילה למנוע, כי שליטה פורמלית ועדיפות מספרית, או עניינים של מוראל ויוקרה, יקבעו את מדיניותו ואת דרכי פעולתו; חייב הוא להתרכז במטרה של הדברת הגרילה.

אורח הלחימה

עד כה נחלה פעילות הצבאות נגד גרילה כשלונות יותר מאשר הצלחות. דבר זה אין פירושו בהכרח, כי כוחות הגרילה מצויידיים בנוסחה להצלחה בטוחה, שהרי בשנים שלאחר מלחמת-העולם השניה היו כוחות גרילה שנכשלו בפעולתם ודוכאו, כמו ביוון ובפיליפינים. ואולם, הגרילה היא כמותה מחלה שאינה ניתנת לריפוי מיידי. תחילה יש לבודדה, לנתקה ממקורות גידולה ולדחקה למצב שבו ניתן יהיה לחסלה. התרופה לחיסול הגרילה ידועה — השמדה פיזית של לוחמיה; עיקר הקושי נעוץ בשאלה, כיצד לבודד את כוחות הגרילה ולדחקה למצב שבו ניתן יהיה להנחית עליהם מכה מוחצת ולחסלם. לפיכך חייב העיסוק בנושא זה להימצא בידי אנשים הניתנים בתכונות של רופאים, פסיכולוגים ואנשי צבא גם יחד.

המשגה הגדול שבפעולות מדבירי הגרילה, לעתים קרובות, הוא התעמקות בחקר תכניות לחיסול מיידי של הגרילה — מעין „תרופת-פלאים“ קוטלת-גרילה.

מאורסת-טונג, התיאורטיקן הגדול של הגרילה, מונה שלוש

טיפול באוכלוסיה

בפעילות גרילה מבחינים בין 3 סוגי התמודדויות: כוח זר או כובש כנגד גרילה מקומית (למשל, בהודו-סין 1953/4). כוח מקומי כנגד גרילה מקומית (למשל, בקובה או בטין).

מלחמה בין כוחות משולבים מקומיים וזרים בגרילה מקומית (למשל, בויאט-נאם כיום).

בכל שלושת הסוגים חוזרת ונשנית השגיאה החמורה של פעולות-יאוש מצד מדבירי הגרילה כנגד האוכלוסיה המקומית. האוהדת לגרילה, כולל המתת בני-ערובה מקרב האוכלוסיה. פעולות מעין אלה הופכות את מלחמת הגרילה במידה רבה ל"מלחמת-קודש" בהיקף רחב, שכן ההתמרמרות, המלווה אורית נקם ושנאה, הופכת את האוכלוסיה המקומית, הרואה במומתים קדושים מעונים, לאויב בפועל של מדבירי הגרילה. גם המתת אנשי גרילה שנתפסו היא פעולה מוטעית, שכן לבד מהשפעתה השלילית על האוכלוסיה, יש בה נזק למד-ביר הגרילה עצמו; כי חשוב לזכור שערכו של לוחם-גרילה שבוי רב יותר משל לוחם-גרילה מת. בהיותו בשבי משמש לוחם הגרילה מקור מצויין להשגת ידיעות באמצעים שונים, לפי שמשפחתו וכפרו עשויים להפוך למקור-מודיעין ושיתוף פעולות-יאוש מצד מדבירי הגרילה כנגד האוכלוסיה המקומית, כנגד פעילות גרילה היא פעולה יעילה במידה רבה מאשר הריגת אזרחים בלתי-לוחמים.

תענולה

בבניין כוחות הגרילה נודע מקום נכבד ביותר לגורמי התענולה והאידיאולוגיה. אם חדור איש הגרילה ברעיון שלמענו הוא לוחם — אין כל טעם לנסות להשפיע עליו באמצעי-שכנוע הסברתיים, כגון שידורי-רדיו וכרוזים; הסברה מעין זו, המאפיינת במקרים רבים את פעילותם של מדבירי גרילה, היא חסרת תועלת. על מדבירי הגרילה להתרכז בעיקר בפגיעה במרכזי-התעמולה של הגרילה (בתי-דפוס, תחנות-רדיו וכיוצא באלה), על-מנת להגביל את לוחמי הגרילה בהפצת רעיונותיהם ותעמולתם.

יתרה מזו: לחוסר-התועלת שבפעולה הסברתית גורמים נוספים. לא בכדי ניצבת האוכלוסיה לצדה של הגרילה; המניע עים לכך יכול שיהיו התעוררות רגשות לאומיים כנגד כוח זר או כובש, או תגובה לשורת משגים ולחץ מדכא מצד השליטים המקומיים, אף שאינם זרים או כובשים. אם יש מקום לשיפור המצב מצד השלטון, יכול הדבר להיעשות בדרך של תעמולה מעשית, אשר תוכיח לתושבים את אי-נכונותה של תעמולת הגרילה, וזאת — בצורות אחדות:

- * ניצול שגיאות הגרילה ופרסומן ברבים, בעיקר אם נהרגו בידיה אזרחים תמימים או נשים, ולוא בטעות.
- * דאגה לשיקומן הכלכלי של משפחות שנפגעו עקב פעולות גרילה או פעולות מדביריה.
- * דאגה למשפחות ההרוגים שאיבדו את מפרנסן, אף אם היה לוחם גרילה.
- * עריכת לויות הוגנות ללוחמי גרילה שנהרגו בדרך

שאין בצדה קנטרנות או איום, כי אם הבלטת הטרדיה שב- מותם ותפלות מטרם.

אמנם, ספק רב אם פעילות מעין זו אכן תשנה את האווירה ותיצור אהדה לכוחות הלוחמים בגרילה; אך היא עשויה בהחלט להכביד על אנשי הגרילה בתעמולתם, שכן זו תיתקל באוכלוסיה נבוכה, אדישה יותר לקריאותיהם.

נוטה

משגה קלאסי בתחום הדברת הגרילה נעשה על-ידי הנאצים בימי מלחמת-העולם השניה, והוא הדין באשר לצרפתים במלחמתם בגרילה בהודו-סין ובאלג'יריה. במקומות אלו כיוונו מדבירי הגרילה את מיטב מאמציהם לפגיעה במטה הגרילה הפועל נגדם; אך עיקרון זה, של פגיעה במוח המפעיל, יעיל רק בשלבים הראשונים של התפרצויות פעולות האיבה. בשל-בים מאוחרים יותר תהא לחיסול מטה הגרילה השפעה קצרה וזמנית בלבד, באשר עד מהרה יתארגן מטה חדש — ופעיל לוח הגרילה תתחדש כשהיתה.

מטה כוחות הגרילה הוא המקום הסודי והשמור ביותר של כוחותיה. הקדשת מיטב המאמצים לגילוי ולהשמדתו פוגעת, על-כן, במאמץ הכללי של הכוחות הלוחמים בגרילה. אין ספק, אמנם, כי חיסול מטה לוחם הוא מטרה חשובה ביותר, אלא שדווקא לגבי כוחות גרילה אין לייחס לה חשיבות מכרעת. לעומת זאת, על מדבירי הגרילה לזכור כי אנשי הגרילה יפעלו בהתמדה על מנת לפגוע במטה אויבם, שכן לגביהם הרי זה עניין של יוקרה, יותר מאשר פתרון בעיה צבאית. לפיכך יש לשקוד על כך, שגם מטה מדבירי הגרילה יימצא במקום סודי ומוגן ביותר. פגיעות תכופות של לוחמי הגרילה בארצות שונות במרכזי-העצבים של הלוחמים נגדם מלמדות אותנו, כי מדבירי הגרילה עדיין לא למדו כלל חשוב זה.

מודיעין

תחום נכבד שבו נהנית הגרילה מיתרון טבעי ניכר הוא המודיעין. על-אף אמצעי-הביטחון הרבים הננקטים על-ידי הכוחות הלוחמים בגרילה, נגרמים להם כישלונות רבים (ובעיקר כאשר המדובר בכוח זר או כובש), מצד תושבים מקומיים המועסקים על ידם, אף כי הללו, לכאורה, הם בעלי "עבר ביטחוני ללא דופי". העיקרון של אי-העסקת תושבים מקומיים (כמובן, כאשר המדובר בשלטון זר או





כובש) חייב להיות אבן-היסוד של פעילותם הביטחונית של הלוחמים בגרילה. הספק במהימנותו של בן-המקום יפה כוחו גם לגבי משתפי-פעולה או מודיעים מקומיים. יש לזכור תמיד, כי כספי שוחד אינם מונעים את בן-המקום מפעולה כסוכן כפול, בנסותו להבטיח את חייו וחיי משפחתו מנקמת הגרילה. לעתים כדאי להגן על משפחת המודיע על-ידי מעצרה המבוזבז, הגלית או כיוצא באלה. צעדים מסוג זה ישמשו גם איום מתמיד על המודיע, אם יחליט להחליף את אדונו, ולהציע את שירותיו ללוחמי הגרילה.

בהנחה כי אין להסתמך על בני המקום בתחום אספקת הידיעות ובניין המודיעין — חייב מדביר הגרילה להתבסס, מן הבחינה המודיעינית, על אנשיו שלו, ולהשתמש באנשים המאומנים לפעולות-יחיד בשטח-אויב. על אלה להיות נכונים לשהות בהיחבא בשטח, ולהימצא בתצפית מתמדת במשך תקור פה ארוכה, כאשר צידום העיקרי הוא מכשיר-רדיו.

קשר

בלא אמצעי-קשר יעילים הופכת רשת-מודיעין מצויינת לכלי ריק, ועל כן נודעת לקשר חשיבות עצומה. אמנם, בידי כוחות הגנדי-גרילה יתרון בתחום זה — אך התבוננות במל-חמות הגרילה בדור האחרון אינה מגלה ניצול נכון של יתרון זה בידי מדבירי הגרילה.

מכשירים לאיכון שידורי-גרילה חייבים להימצא בשפע בכל נקודה שבה מצויים מדבירי הגרילה; פעילות זו חייבת להי-עשות 24 שעות ביממה, בשילוב עם כוח אוירי המופעל מייד כנגד כל נקודת-שידור שנתגלתה.

עם זאת, על הכוחות הלוחמים בגרילה לזכור, כי כל שידוריהם נקלטים, וכי קווי-הטלפון שלהם שרויים בהאזנה מתמדת ונתונים לחסדי חבלות הגרילה. משום כך על מדבירי הגרילה להתבסס בהפעלת מערכת-הקשר בעיקר על רדיו וצפנים.

אספקה

כל המפעיל כוח נגד גרילה יודע היטב, כי ניתוק אספקת המזון והתגבורות לאנשי הגרילה יפגע קשה בפעילותם. ואולם, נראה כי המאמצים בכיוון זה לא זכו עד כה להצלחה ניכרת, שכן הגרילה מתבססת על סיועה של האוכלוסיה המ-קומית באספקת מזון וכוח-אדם. השיטות השונות שנוסו בתחום זה, כגון קיצוב מזונות ופיקוח, הוכחו כבלתי-יעילות. השיטה האחת שיעילותה, מן הבחינה התיאורטית, אינה מוטלת בספק — היא פינוי האוכלוסיה האזרחית מאזורי הפעילות של הגרילה. לפינוי כזה נודע ערך רב לא רק מן הבחינה ההומני-סטית, במנעו אבדות בנפש בקרב האוכלוסיה תוך-כדי הקר-בות, כי אם בכך שהוא מנתק את הגרילה ממקורות האס-פקה והמודיעין שלה.

בתחום הפיקוח על עריקת אזרחים לשורות הגרילה יש לנקוט בדרכים דרסטיות, כגון בני-ערובה, מעצר מונע והגליות.

תכנון טקטי

מלחמת הגרילה היא מלחמה טוטלית, דהיינו — הנערכת בכל מקום ובכל זמן. פעולות-הפתעה שמצליחה הגרילה לערוך אינן באות תמיד כתוצאה של כישלון וחוסר-כוונות מצד הכו-חות הלוחמים נגד-גרילה, כי אם מהצלחה טקטית של הגרילה עצמה. לוחמי הגרילה נהנים מיתרון מסויים בתחום התכנון הטקטי; מרביתם מבורכים בכושר דמיון והמצאה, ביכולת תושיה ובגמישות, ותכונות אלה מתחזקות באנשים החיים בלחץ או הנתונים במצב של יאוש, הנאבקים לקיומם הפיזי ויודעים כי חייהם תלויים להם מנגד בכל שגיאה שישגו. מדביר הגרילה חייב, על כן, להעמיד את חייליו ומפקדיו בתנאים דומים, ולא להניח לדעה כי השלטון הפורמלי שבידם מקנה להם יתרון — להשתרש בלבם. המונח „בלתי-אפשרי“ אסור לו שיימצא במילונם של מדבירי הגרילה, כיוון שאינו מקובל גם על הגרילה עצמה. קרוב לוודאי, כי לוחמי הגרילה לא יפעלו בשיטות טקטיות מקובלות, ואין לצפות מהם לתכססנות טקטית מקובלת.

הכרת פני השטח

מקובל להניח, כי אנשי הגרילה נהנים מיתרון היוזמה בבחירת מקום הקרבות ומועדם; דבר זה חוזר ונשנה בכת-ביהם. למעשה טמון יתרונם בהכרת פני השטח בלבד; ויתרון זה מנוצל על ידם למשיכת כוחות נגד-גרילה לשטחים מבוט-רים ובלתי-מוכרים להם, ולהשמדתם שם. התפתות לרדוף אחרי

הקמת מוצב צבאי בשטח בו מתימרת הגרילה לשלוט. לוחמי הגרילה לא יוכלו לעבור על כך בשתיקה, ויהא עליהם להיענות לאתגר זה מייד, ולכן גם באורח נמהר. כוח חבוי במוצב כזה או כוחות-עזר חבויים במרחק קטן ממנו — עשויים לקצור הצלחה בדרך זו.

ניידות

עמדנו לעיל על הצורך בהינתקות מכללים וקוי-מחשבה צבאיים קונבנציונליים בפעולה נגד-גרילה. לכלל זה נודעת חשיבות ביחוד כאשר המדובר בעליונותה הבלתי-מעוררת, כביכול, של גרילה בתחום הניידות. אמונה זו בעליונות הגרילה בתחום הניידות נכונה כל עוד משתמשים מפעילי הכוחות נגד גרילה ביחידות טקטיות מקובלות; אך יכולים הם להעמיד את עצמם לפחות בדרגה שנה לכושר הניידות של יריביהם ולוחמי הגרילה — אם יפעלו ביחידות קטנות ביחס (כיתות, מחלקות או פלוגות), ויפעילו לוחמים בעלי כושר גופני מעולה. פיצול ליחידות קטנות לא זו בלבד שהוא מקנה למדבירי הגרילה יכולת תמרון וגמישות, כי אם אף שולל מן הגרילה עצמה מטרות גדולות לפגיעתה, ומונע ממנה גרימת נזקים גדולים. בנקודה זו יש לציין, כי שליטה על הכבישים עדיין אינה מבטיחה למדבירי הגרילה תנועה מהירה יותר, שכן הכבישים הם מטרה נוחה ביותר להתקפות ומאריכים בים של לוחמי הגרילה, ונצפים בהתמדה על-ידיהם. תנועת מדבירי הגרילה על הכביש שוללת מהם את גורם ההפתעה.

הארות והערות

התבוננות חטופה במאבק המתנהל בויאט-נאם מוריכחה עד כמה אין האמריקנים וכוחות דרום ויאט-נאם יורדים לעומק המנטליות הטקטית של יריביהם, אנשי הויאט-קונג וצפון ויאט-נאם. העזה והשתחררות ממסגרות-מחשבה מקובלות, הן צורך ראשון במעלה לפועלים נגד הגרילה. הלחימה בכוחות הגרילה בנשקם ובדרכיהם — היא היא המפתח להצלחה.



אנשי הגרילה בשטחים בלתי-מוכרים היא שגיאה יסודית, שהביאה לשואות רבות. יש לזכור, כי קיומה הרעיוני של הגרילה והמוראל שלה תלוי בהתקפותיה על אויביה; ואם כוחות הנגד-גרילה לא ירדפו אחרי לוחמי הגרילה, ייאלצו אלה, במקדם או במאוחר, לצאת מחוריהם ולהילחם בצריהם במקומות הנוחים לאחרונים.

קשה מאוד, לרוב, לפתות את הגרילה לצאת לשטח פתוח ולהתמודדות גלויה; ניתן לעשות זאת, בעיקר, על-ידי פגיעה ביוקרתה של הגרילה ויצירת אתגר מתאים, כגון — למשל —